



№ 34 (2023) С. 192–199
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

УДК 7:378.6.016]:347.78
ORCID ID: 0000-0002-7742-2143
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-34-25>

Олександр Цугорка

кандидат мистецтвознавства, професор,
заслужений художник України

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
tsugorkaalex@gmail.com

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** Третє тисячоліття називають ерою інтелектуальної власності. Як зберегти та примножити інтелектуальну власність – одне з найважливіших завдань як держави, так і творчої особистості. Стан охорони інтелектуальної власності нині в Україні далекий від задовільного. Тому й виникає необхідність проводити подальші наукові дослідження, спрямовані на визначення місця таких навчальних дисциплін, як інтелектуальна власність, авторське право, у системі вищої освіти України та в удосконаленні національного законодавства відповідно до стратегії інтеграції України до Європейського Союзу (ЄС). У цьому контексті велике значення має розвиток інтелектуальної власності та авторського права як навчальної дисципліни й необхідного компонента професійної підготовки митців. **Мета статті** – обґрунтувати необхідність вивчення основ інтелектуальної власності та авторського права студентами, що здобувають мистецьку освіту, зокрема художниками, в контексті реформування системи освіти й науки та розвитку креативної індустрії. **Методи дослідження.** Основу методології дослідження вибраної проблеми становлять системний підхід, а також діалектичний, формально-логічний, структурно-функціональний та інші загальнонаукові методи дослідження. **Основні результати та висновки.** Вивчення інтелектуальної власності й авторського права художниками сприятиме підвищенню їхньої творчої діяльності, вмінню оцінювати свої результати та за необхідності здійснювати охорону й захист особистих немайнових і майнових прав на результати інтелектуальної творчої діяльності. Набуття відповідних знань у сфері інтелектуальної власності значно підвищить культуру поваги до прав інтелектуальної власності та її охороноздатність. Принципово важливим є розуміння того, що знання основ інтелектуальної власності та авторського права повинні стати тією необхідною ланкою, яка поєднає творчі навички, наукові знання, що їх набувають митці протягом здобуття вищої освіти, з динамікою змін суспільного життя, розвитком креативної індустрії. А це, своєю чергою, сприятиме розв'язанню конкретних практичних завдань у межах здійснення митцями професійної діяльності.*

***Ключові слова:** інтелектуальна власність, авторське право, митець, художник, креативна індустрія.*

Oleksandr Tsugorka

Candidate of Art History, Professor,

Honoured Artist of Ukraine

National Academy of Fine Arts and Architecture

tsugorkaalex@gmail.com

NEED TO STUDY THE BASICS OF INTELLECTUAL PROPERTY AND COPYRIGHT IN ART INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Abstract. *The third millennium is called the era of intellectual property. How to preserve and multiply intellectual property is one of the most important tasks for the state and the creative individual. The state of intellectual property protection in Ukraine today is far from satisfactory. Therefore, there is a necessity to conduct further scientific research aimed at determining the place of such academic disciplines as intellectual property, copyright in the system of higher education of Ukraine and to improve national legislation in accordance with the strategy of Ukraine's integration into the European Union (EU). In this context, the development of intellectual property and copyright as an educational discipline and a necessary component of the professional training of artists is important. The **purpose of the article** is to justify the need to study the basics of intellectual property and copyright by students who are getting an art education, in particular, artists, in the context of reforming the system of education and science and the development of the creative industry.*

Research methods: *the basis of the research methodology of the chosen problem is a systematic approach, as well as dialectical, formal-logical, structural-functional and other general scientific research methods.*

Main results and conclusions. *The study of intellectual property and copyright by artists will contribute to the improvement of their creative activity, the ability to evaluate their results and, in a case of necessity, to carry out protection personal non-property and property rights on the results of intellectual creative activity. Obtaining relevant knowledge in the field of intellectual property will significantly increase the culture of respect for intellectual property rights and its protection. It is fundamentally important to understand that knowledge of the basics of intellectual property and copyright must become the necessary link that will combine creative skills, scientific knowledge that artists acquire during higher education, with the dynamics of changes in social life, the development of the creative industry, which will contribute to the solution of specific practical tasks within the scope of the artists' professional activities.*

Key words: *intellectual property, copyright, artist, creative industry.*

Постановка проблеми. Скільки б не було дискусій у суспільстві про важливість таланту та покликання художника, наявність спеціальної освіти залишається ключовою вимогою до митців, які прагнуть здобути визнання. Власне, тому якісна освіта – одна з найважливіших складових частин успіху в образотворчому мистецтві. Професії у галузі мистецтва, тісно пов'язані з творчістю, ніколи не втрачають своєї актуальності, адже творчий підхід – це те, що робить людину особистістю й усіх нас цивілізацією. У процесі навчання митець збагачує свої знання та досвід, що так необхідні для творчості. Сучасна мистецька освіта має на меті не лише спонукати до осмислення навколишнього світу, формувати вміння вловлювати найтонші трансформації й зовсім непомітні зміни у суспільстві, але й художніми методами транслювати це для тих, хто споглядає, і водночас давати необхідні знання з основних способів отримання доходу з результатів своєї творчості. Адже митці прагнуть не лише створювати нові перлини, але й перетворювати свої твори на власний прибуток. У цьому процесі важливу роль відіграє розвиток креативного підприємництва як організованої діяльності,

завданням якої є створення, поширення, просування та комерціалізація товарів, послуг і діяльність художнього, культурного характеру, що значно підвищує перспективи людей творчих професій на справедливую винагороду за їхню творчу працю. Попри складний воєнний час, нині є всі можливості для розвитку креативного підприємництва в Україні. Цьому сприяє поява цілої низки коворкінгів, креативних хабів, кластерів, а також бачимо значне зростання інтересу як нашого суспільства, так і світової громадськості до всього українського, зокрема творів мистецтва. Незважаючи на те, що креативне підприємництво та культурні індустрії в українському контексті можна назвати новими поняттями, джерела їхнього тлумачення сягають ще середини ХХ століття й пов'язані з відомою працею Теодора Адорно та Макса Горкгайма «Діалектика просвітництва» (1947 р.).

Позитивний вплив на розвиток сучасної креативної економіки в Україні має стрімкий розвиток технологій та відкриття кордонів з Європейським Союзом. І в цьому контексті ключовою стає проблема охорони прав інтелектуальної власності та захисту авторського

права на твори образотворчого мистецтва. Варто зазначити, що захист авторського права на вказані твори значно актуалізується в епоху інноваційних технологій. Тому закономірно, що художники є найбільш вразливими суб'єктами авторського права, які дуже часто страждають від порушень їхніх авторських прав. Авторське право є головним джерелом доходів митців. Без елементарних знань у цій царині представникам мистецьких професій складно забезпечити себе матеріально. Водночас більшість авторів художніх творів мають досить поверхове уявлення про авторське право. Саме тому для належної підготовки митців у закладах вищої освіти доцільно вивчати основи інтелектуальної власності та авторського права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед дослідників, які займалися розв'язанням проблем, пов'язаних із охороною інтелектуальної власності та захистом авторських прав на твори образотворчого мистецтва, можна виокремити Г. Чурпіту, В. Троцьку, А. Штефан, О. Штефан, Ж. Зварич, О. Басая, О. Кулініч, А. Вербицьку. Окремі праці, які стосуються важливості вивчення інтелектуальної власності та авторського права у закладах вищої освіти, належать О. Орлюк, Н. Філик, О. Вальчук та іншим. Питання політики у сфері інтелектуальної власності в діяльності закладів вищої освіти та наукових установ у контексті рекомендацій Всесвітньої організації інтелектуальної власності досліджували Ю. Бошицький, Н. Пархоменко, Ю. Юркевич, І. Якубівський та інші.

Мета статті – обґрунтувати необхідність вивчення основ інтелектуальної власності та авторського права студентами, що здобувають мистецьку освіту, зокрема майбутніми художниками, у контексті реформування системи освіти і науки та розвитку креативної індустрії.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи наше дослідження, насамперед з'ясуємо, чому митцям необхідно володіти відповідними знаннями у сфері інтелектуальної власності загалом та щодо реєстрації і захисту своїх авторських прав зокрема, а також як унеможливити порушення авторського права.

Концептуальна важливість ролі інтелектуальної власності (далі – ІВ) в освіті та в інноваційній політиці є незаперечною і, на думку професора О. Орлюк, визнається як на рівні міжнародних інституцій, так і на рівні політики провідних держав світу [1, с. 149]. Загалом, ІВ трактують як результат людської

інтелектуальної або творчої діяльності, витвір або «продукт розуму» [2]. У ширшому трактуванні ІВ – це законодавчо закріплені права, які є результатом інтелектуальної діяльності в художній, науковій, літературній та промисловій галузях. У загальноприйнятому тлумаченні ІВ – це права на результати розумової діяльності людини в усіх перерахованих вище галузях. Ці права дають авторові змогу володіти, користуватися й розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. До об'єктів права ІВ належать наукові відкриття, літературні й художні твори, винаходи, твори образотворчого мистецтва тощо. ІВ захищається законом через патенти, авторські права, торговельні марки й комерційну таємницю, що дає змогу авторам контролювати використання своїх творів і отримувати від них економічну вигоду. Підтвердженням ефективного правового захисту може слугувати набуття чинності 1 січня 2023 року нового Закону України «Про авторське право і суміжні права», яким посилюється відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, удосконалюється захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права, а також гармонізується українське законодавство у цій сфері з нормами ЄС [3]. Для досягнення мети дослідження ми неодноразово будемо апелювати до цього нормативно-правового акта.

Закономірним є те, що, створюючи об'єкти інтелектуальної власності або набуваючи права на них, кожен митець бажає отримати при цьому економічну вигоду [4, с. 100]. Можна виокремити декілька складників інтелектуальної власності, які мають найбільше значення для митців, – це авторське право, товарні знаки та комерційна таємниця.

Щодо авторського права, то його можна трактувати як законне право, що надає авторів оригінального твору виняткові права на його використання та розповсюдження протягом обмеженого періоду. Це стосується як творів образотворчого мистецтва, так і інших творчих робіт. Захист авторських прав гарантує, що художники мають контроль над використанням, відтворенням та розповсюдженням їхніх творів. Авторське право поширюється як на матеріальне вираження ідеї, так і на саму ідею. Згідно із законом, авторське право становлять особисті немайнові права автора і майнові права суб'єктів авторського права [3].

З'ясуємо найвагоміші причини, чому ж вивчення авторського права є таким важливим

у процесі підготовки художників та чому в їхній професії ці знання мають особливе значення.

Перше, на що варто звернути увагу майбутніх митців у цьому контексті, — авторське право забезпечує правовий захист оригінальності й творчості, притаманних професійній діяльності художника. Це гарантує, що художники мають контроль над тим, як їхні твори використовують, розповсюджують та відтворюють, даючи їм змогу зберігати цілісність свого художнього бачення. Нині це особливо актуально, адже цілковита цифровізація, застосування нестандартних підходів до використання зображень, зумовлює необхідність переосмислення всієї системи охорони і захисту авторських прав на візуальні твори [5, с. 31]. Також творче мислення сучасного художника розвивається в умовах технологічних новацій, і це має свої наслідки у створенні численних експериментів та формуванні численних напрямів такого явища, як цифрове мистецтво [6, с. 109]. Саме цифрове мистецтво, яке можна назвати поєднанням мистецтва і технологій, нині є новим виміром, де митці можуть виявити свій талант. Але тут виникає нова проблема для авторів продуктів цифрового мистецтва — захист авторських прав у глобальній мережі. Загалом захищати авторські права в Інтернеті можна досить ефективно, якщо вміло розпоряджатися інструментами, передбаченими чинним законодавством України. І хоч авторське право виникає з моменту створення об'єкта і не підлягає обов'язковій реєстрації, все ж варто його зареєструвати у державних органах, щоб захистити свої права [7, с. 295]. Варто також знати, що викладені в Інтернеті матеріали автоматично не стають доступними для вільного використання. Викладаючи свої твори у соціальні мережі, митець надає цим лише право на перегляд, але не на вільне використання їх. Тому, якщо є потреба у використанні зображення витворів мистецтва із соцмереж, наприклад, у своїх наукових дослідженнях, завжди потрібно вказувати авторство.

Вітчизняна судова практика засвідчує, що в процесі розв'язання спорів про авторське право автори мають переважно такі проблеми: як довести авторство та як визначити розмір компенсації. Але є ще один аспект особливостей правового захисту, який має бути в полі зору митців, — це довести оригінальність власного твору. Допомогає розв'язати подібне питання знову ж таки Закон України «Про авторське право і суміжні права», який

чітко закріплює дефініцію оригінальності твору (п. 35 ст. 1 Закону 2811-IX) та твору як об'єкта авторського права (п. 56 ст. 1 Закону 2811-IX). Тому цілком погоджуємось із думкою професора Ю. Рябченка, що ця новація позитивно вплине на ефективність захисту авторських прав у національних судах і такий підхід є ближчим до практики Європейської спільноти, де саме оригінальність визнана критерієм охороноздатності [8, с. 25–26].

Ще однією причиною, чому ж авторське право таке важливе для художників, є те, що знання у цій сфері дають «майстрам пензля» змогу монетизувати свої твори, надаючи їм ексклюзивні права на відтворення, розповсюдження та продаж своїх творинь. Власне, такий контроль над комерційним використанням їхнього творчого надбання дає змогу митцям отримувати прибуток від свого таланту та докладених зусиль, підтримувати на належному рівні свої засоби до існування та майбутні мистецькі починання.

Крім того, живописець має знати, що відповідно до вітчизняного законодавства авторське право та право власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено мистецький твір, не залежать одне від одного. Тому коли музей, галерея або приватний колекціонер купують твір образотворчого мистецтва й укладають договір купівлі-продажу, вони мають враховувати, що у власність переходить лише фізичний твір без авторських прав. Тобто використовувати його вони можуть лише для споглядання, за такої умови ні у соціальних мережах, а тим паче в якихось комерційних проєктах розмішувати зображення заборонено. Власники галереї, музейники, колекціонери, укладаючи угоду з авторами, мають знати, що будь-яке використання зображення вимагає згоди автора або його спадкоємців. Для запобігання порушень авторського права можна використати прийнятний для обох сторін спосіб — виставити дві ціни на твір образотворчого мистецтва (на фізичний примірник і на роботу з передачею виключних/невиключних авторських прав). За таких обставин митець сам може визначити, на скільки років він передає своє авторське право, адже його не обов'язково передавати назавжди [9].

Наступною причиною, що доводить необхідність вивчати авторське право здобувачам вищої освіти у мистецьких закладах, є те, що саме авторське право гарантує художникові належне визнання. Ні для кого не секрет, що шлях до визнання чи не кожного митця

тривалий і тернистий. Думати про репутацію художникові потрібно завжди, адже конкуренція дуже висока і тепер, окрім безпосередньо творчості, художники навчаються бути самі собі піарниками, маркетологами, кураторами та артдилерами. Щоб митця помітили, потрібно докласти чимало зусиль і працювати на всіх напрямках: спілкуватися з галереями, вести соцмережі, налагоджувати контакти. Виходячи зі стін альма-матер із ідеальною технікою, художник має розуміти, яку роль він для себе визначає на сучасному артринку. Для реалізації власних творчих задумів митці мають постійно працювати над своїм брендом та покращувати репутацію на артринку. Однією з умов цього є якісна освіта у престижному закладі вищої освіти (далі – ЗВО), який дає відповідні знання щодо традицій образотворчого мистецтва, володіння базовими техніками й уміння спілкуватися з глядачем за допомогою художньої мови. Проте для створення належної репутації та змістовного портфоліо художника знань, яких вони набули у ЗВО, замало, автори повинні докласти чимало творчих зусиль, щоб бути ідентифікованими як творці своїх полотен.

Вивчення авторського права митцями є також вагомим стимулом для інновацій. Авторське право заохочує художні інновації та створення нових творів. Знаючи, що їхні зусилля будуть захищені, митці, найімовірніше, вкладатимуть час, енергію й ресурси в розширення меж своєї творчості та створення нових унікальних робіт.

Окрім того, знання основ авторського права допомагають і самому художникові, і суспільству визначити істинну вагу культурного внеску митця. Роль творця у суспільстві – це, з одного боку, роль провідника у суспільстві, який за допомогою своїх геніальних творінь показує всі сторони та повноту цілісного образу нашого буття; з іншого – усвідомлення представниками суспільства власного образу завдяки творам геніальних митців. Тому законірно, що роль художника у формуванні культури та суспільства є значною, а захист авторських прав допомагає зберегти й заохочувати різноманітне художнє вираження, сприяючи яскравому культурному ландшафту, який відображає широкий спектр поглядів та досвіду.

Упродовж вивчення авторського права, майбутні митці опановують і мистецтво успішних переговорників. Знання з авторського права дає їм змогу домовитися про сприятливі умови

ліцензійних угод, коли їхні роботи використовують інші особи. Це може включати ліцензування їхнього мистецтва для різних цілей, наприклад, для товарів, виставок, публікацій тощо. Автор твору образотворчого мистецтва також може розпоряджатися своїми правами інтелектуальної власності через укладання договорів. У галузі мистецтва виділяють три головні види договорів: ліцензійний договір – це свого роду оренда. Є три види ліцензій у межах цього договору – *виключна* (право на використання твору передається лише одній особі, водночас автор не має права самостійно використовувати об'єкт авторського права або передавати його в користування іншим особам); *одиночна* (право на використання передається тільки одній особі, за таких умов автор має право самостійно використовувати об'єкт авторського права); *невиключна* (право на використання може передаватися декільком особам, за таких обставин автор має право самостійно використовувати твір).

Другим видом договорів є договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності – своєрідний підряд. Це певне поєднання підряду та ліцензійного договору або договору про передавання виключних майнових прав. У такому договорі важливо домовитися про умови переходу від художника до замовника майнових прав автора на картину, в іншому разі такі права належать художникові і замовнику 50/50.

Третім видом договорів у сфері мистецтва є договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності – аналог купівлі-продажу. У межах такого договору одна сторона (наприклад, художник) передає другій стороні частково або в повному обсязі виключні майнові права на картину. Якщо художник передав виключні майнові права на картину, він їх позбавляється, тобто надалі не може самостійно використовувати таку картину та видавати ліцензії. Проте варто зазначити, що передаються лише виключні майнові права, а немайнові права залишаються завжди у художника.

Зауважимо, що знати авторське право необхідно також під час планування спадщини, позаяк майнові права інтелектуальної власності діють на період життя художника й можуть переходити у спадщину його спадкоємцям і бенефіціарам. Ця норма надає вагому фінансову підтримку майбутнім поколінням і сприяє довгостроковій стабільності внеску митця в культуру.

Закономірно, що знання авторського права є стримуючим фактором проти несанкціонованого використання творів образотворчого мистецтва. Потенційні порушники авторського права мають меншу ймовірність використовувати або зловживати використанням творів, які захищені авторським правом, розуміючи правові наслідки.

Не менш важливим для кожного митця є контроль над адаптаціями та похідними творами, які створені на основі їхніх оригінальних творів. Авторське право надає митцям такий контроль та дає їм змогу його зберігати, спостерігаючи за еволюцією своєї роботи, навіть якщо це нова форма художнього вираження.

Узагальнюючи розгляд найвагоміших причин важливості вивчення основ інтелектуальної власності та авторського права для митців, варто визначити його роль у збереженні нематеріальних цінностей. Насамперед треба зазначити, що, окрім фізичних або матеріальних аспектів твору, авторське право захищає нематеріальну цінність, пов'язану з репутацією, брендом і творчою ідентичністю художника. Така нематеріальна цінність може мати ключове значення для визначення місця художника на сучасному артринку та його комерційного успіху.

Таким чином, варто констатувати, що для професійної самореалізації художники мають володіти відповідними знаннями у галузі права інтелектуальної власності та, зокрема, авторського права. Це надає митцям засоби для захисту, просування й отримання прибутку від їхніх творчих зусиль, а також створює можливості для їхнього внеску в культурний і мистецький ландшафт. Крім того, це виховує почуття відповідальності за свою роботу, забезпечує справедливую компенсацію та сприяє розвитку квітучої та успішної художньої спільноти.

Вважаємо також, що не менш вагомим складником інтелектуальної власності, яка має значення для митців, є товарний знак. Товарні знаки — це відмітні знаки, які використовують для ідентифікації товарів або послуг певного джерела; вони можуть містити назви брендів, логотипи, слогани та інші елементи, що вирізняють продукт або послугу на ринку. Художники можуть використовувати товарні знаки для захисту унікальної ідентичності свого бренду, а також, щоб запобігти використанню іншими схожих знаків, які можуть викликати плутанину серед споживачів. Свідченням важливості знань щодо товарних знаків та їхнього

правового регулювання є загальновідома ситуація зі знаним вуличним художником Бенксі, якого Управління інтелектуальної власності ЄС позбавило товарних знаків на роботи «Шур з радаром» та «Дівчинка з парасолькою». Цей митець не зміг захистити свої авторські права через свою анонімність.

Комерційна таємниця як об'єкт права інтелектуальної власності теж певною мірою стосується сфери мистецької діяльності. У контексті художньої творчості це може включати власні техніки, процеси або методи, які надають їм унікальну перевагу в їхніх творчих починаннях. Художники можуть вжити заходів для захисту своїх комерційних таємниць за допомогою контрактів, угод про нерозголошення таємниці та інших юридичних правових заходів.

Варто зауважити, що митцям необхідно володіти певними правовими знаннями та навичками для захисту своїх прав інтелектуальної власності та отримання справедливого визнання й винагороди за свої творчі зусилля. Кожна форма інтелектуальної власності має певний набір прав, термін дії та вимоги, тому митцям варто забезпечити належний захист своїх творів.

Важливо, що здатність забезпечити захист інтелектуальної власності на твори образотворчого та/або декоративного мистецтва вже віднесено до спеціальних компетентностей (фахових, предметних) відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 726 від 24.05.2019 року «Про затвердження стандарту вищої освіти України за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» для другого рівня вищої освіти (магістр)» [10].

Вважаємо, що високої ефективності у навчанні студентів мистецькі заклади вищої освіти можуть досягти завдяки врахуванню багатьох факторів, зокрема й швидких трансформаційних змін, що відбуваються на сучасному артринку. Значну увагу варто приділяти створенню належних умов для забезпечення якісної освіти, включаючи навчальні курси з інтелектуальної власності та авторського права. Для підвищення рівня знань з інтелектуальної власності й набуття відповідних компетентностей, зокрема, зазначених у державних стандартах, треба працювати над забезпеченням можливостей для самореалізації й креативності особистості майбутнього митця, який відповідав би потребам суспільства, був конкурентоздатним на сучасному артринку.

Задля підвищення рівня освіти з основ інтелектуальної власності та авторського права варто залучати всі необхідні ресурси та можливості, зокрема й Всесвітньої організації інтелектуальної власності, наукових установ, закладів вищої освіти, напрацювання національних наукових шкіл та відомих науковців у сфері інтелектуальної власності, громадських організацій тощо [11, с. 40].

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. Щодо необхідності та доцільності освіти майбутніх митців у сфері інтелектуальної власності, то вона має відповідати сучасним викликам та формувати у них навички дотримання прав інтелектуальної власності й попередження відповідних порушень у зазначеній сфері. Вважаємо, що культура споживання інтелектуального продукту для «майстрів пензля» є надзвичайно важливою.

Якщо говорити про митців як первинних суб'єктів права інтелектуальної власності, то насамперед варто наголосити на необхідності їхньої правової обізнаності з питаннями правової охорони та захисту об'єктів авторського права. Адже саме норми авторського права регулюють питання щодо використання, відтворення та розповсюдження творів образотворчого мистецтва. Так, наприклад, за

допомогою товарного знака як об'єкта засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг митець має право захистити унікальну ідентичність свого бренду. Тому в реаліях сьогодення кожному суб'єктові права інтелектуальної власності, зокрема й художникам, важливо розуміти, як правовими способами захистити свої права інтелектуальної власності, щоб мати гарантію для отримання справедливого визнання та винагороди за власні творчі зусилля.

Узагальнюючи результати дослідження, можна виокремити такі вагомі причини, які доводять необхідність та доцільність вивчення основ інтелектуальної власності й авторського права у мистецьких закладах вищої освіти, як: захист творів образотворчого мистецтва; визнання авторства; стимул для інновацій; міра внеску митця в розвиток культури; стримуючий фактор проти несанкціонованого використання творів; контроль над адаптаціями та похідними творами; захист нематеріальної цінності, пов'язаної з репутацією, брендом і творчою ідентичністю художника. Варто зазначити, що авторське право дає митцям правові засоби для захисту, сприяє просуванню їхніх творів на артринку та отриманню прибутку від їхніх творчих надбань.

Список використаних джерел

1. Орлюк О. Освіта з інтелектуальної власності у системі вищої освіти України: проблеми та завдання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 6. С. 148–159. DOI: <https://doi.org/10.33731/62019.188357> (дата звернення: 10.08.23).
2. Інтелектуальна власність й авторське право: як жити за правилами. *Будуй своє*. URL: <https://buduysvoe.com/publications/intelektualna-vlasnist-y-avtorske-pravo-yak-zhyty-za-pravylamy>. Дата публікації: 2017 (дата звернення: 15.08.23).
3. Про авторське право і суміжні права : Закон України 2811-IX від 1.12.2022. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 02.08.23).
4. Нестор Н.В., Жеребко О.І. Експертиза літературних і художніх творів. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2022. № 2(20). С. 100–111. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2\(20\)-100-111](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2(20)-100-111) (дата звернення: 04.08.23).
5. Улітіна О., Якуша Є. Твори образотворчого мистецтва за законодавством України, США та ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 4. С. 30–39. DOI: <https://doi.org/10.33731/42022.265854> (дата звернення: 22.08.23).
6. Чікарькова М. Цифрове мистецтво: дефініції та витоки. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Напрямок «Мистецтвознавство». 2022. № 42. С. 108–113. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucrmk.vi42.565> (дата звернення: 04.09.23).
7. Смикало К., Ковалюк О. Авторське право у цифровому мистецтві. *Актуальні проблеми сучасного дизайну : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф.*, Київ, 27 квіт. 2022 р. Київ : КНУТД, С. 293–295. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/21171> (дата звернення: 05.09.23).
8. Рябченко Ю. Оригінальність твору: законодавчі новації та перспективи їх реалізації. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 1–2. С. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.33731/1-22023.277141> (дата звернення: 06.09.23).
9. Авторське право: що потрібно знати працівникам креативної індустрії. *Your Art*. URL: <https://supportyourart.com/stories/tema-avtorskyh-prav>. Дата публікації: 17 листоп. 2021 (дата звернення: 11.09.23).
10. Про затвердження стандарту вищої освіти України за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» для другого рівня вищої освіти (магістр) :

Наказ МОН № 726 від 24.05. 2019 року. / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/023-obrazotvorche-mistetstvo-dekorativne-mistetstvo-restavratsiya-magistr.pdf> (дата звернення: 12.09.23).

11. Драпушко Р.Г., Горінов П.В., Філик Н.В. Освіта в сфері інтелектуальної власності як напрямок формування правової культури молоді. *Київський часопис права*. 2022. № 2 С. 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.2.6> (дата звернення: 12.09.23).

References

1. Orliuk, O. (2019). Osvita z intelektualnoi vlasnosti u systemi vyshchoi osvity Ukrainy: problemy ta zavdannia [Education on intellectual property in the higher education system of Ukraine: problems and tasks]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti – Theory and practise of intellectual property*, 6, 148–159. DOI: <https://doi.org/10.33731/62019.188357> [in Ukrainian].
2. Avtorske pravo: shcho potribno znaty pratsivnykam kreatyvnoi industrii [Intellectual property and copyright: how to live by the rules] (2021, 17 lystopada). *Your Art*. Retrieved from: <https://buduysvoe.com/publications/intelektualna-vlasnist-y-avtorske-pravo-yak-zhyty-za-pravylamy> [in Ukrainian].
3. Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy [On Copyright and Related Rights: Law of Ukraine] (2022, 01 hrudnya). *Verkhovna Rada Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> [in Ukrainian].
4. Nestor, N., & Zherebko, O. (2022). Ekspertyza literaturnykh i khudozhnykh tvoriv [Examination of literary and artistic works]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia – Expert: Paradigm of Law and Public Administration*, 2(20), 100–111. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2\(20\)-100-111](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2(20)-100-111) [in Ukrainian].
5. Ulitina, O., & Yakusha Y. (2022). Tvory obrazotvorchoho mystetstva za zakonodavstvom Ukrainy, SSHa ta YeS [Visual works according to the Ukrainian, USA and EU legislation]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti – Theory and practise of intellectual property*, 4, 30–39. DOI: <https://doi.org/10.33731/42022.265854> [in Ukrainian].
6. Chikarkova, M. (2022). Tsyfrove mystetstvo: definitsii ta vytoky [Digital art: definitions and origin]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Napriam “Mystetstvoznavstvo” – Ukrainian culture: the past, modern, ways of development, branch: Art*, 42, 108–113. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi42.565> [in Ukrainian].
7. Smykalo, K., & Kovaliuk, O. (2022). Avtorske pravo u tsyfrovomu mystetstvi [Copyright in Digital Art]. *Aktualni problemy suchasnoho dyzainu: materialy IV mizhnar. nauk.-prakt. konf., Kyiv [Actual problems of modern design: materials of the IV International science and practice conf.]*. 293–295. Retrieved from: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/21171> [in Ukrainian].
8. Riabchenko, Y. (2023). Oryhinalnist tvoriv: zakonodavchi novatsii ta perspektyvy yikh realizatsii [Originality of the creation: legislative innovations and prospects for its implementation]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti – Theory and practise of intellectual property*, 1–2, 25–33. DOI: <https://doi.org/10.33731/1-22023.277141> [in Ukrainian].
9. Avtorske pravo: shcho potribno znaty pratsivnykam kreatyvnoi industrii [Copyright: What creative industries need to know] (2021, 17 lystopada). *Your Art*. Retrieved from: <https://supportyourart.com/stories/tema-avtorskyh-prav> [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity Ukrainy za spetsialnistiu 023 «Obrazotvorche mystetstvo, dekorativne mystetstvo, restavratsiia» dlia drugoho rivnia vyshchoi osvity (mahistr): nakaz MON [On the approval of the standard of higher education of Ukraine in specialty 023 “Fine art, decorative art, restoration” for the second level of higher education (master’s degree): Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] (2019, 24 travnya). *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy – Ministry of Education and Science of Ukraine*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/023-obrazotvorche-mistetstvo-dekorativne-mistetstvo-restavratsiya-magistr.pdf> [in Ukrainian].
11. Drapushko, R.H., Horinov, P.V., & Filyk, N.V. (2022). Osvita v sferi intelektualnoi vlasnosti yak napriamok formuvannia pravovoi kultury molodi [Education in the field of intellectual property as a direction of forming the legal culture of young people]. *Kyivskiy chasopys prava – Kyiv Law Journal*, 2, 36–41. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.2.6> [in Ukrainian].

Подано до редакції 21.09.2023